

Recenzja książki Mieczysława Gajosa pt. *Podsystemy języka w praktyce glottodydaktycznej. Fonetyka*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010, str. 130.

Książka *Podsystemy języka w praktyce glottodydaktycznej* autorstwa Mieczysława Gajosa poświęcona jest nauczaniu *fonetyki* na przykładzie języka francuskiego. Zamyśl przygotowania publikacji o charakterze teoretyczno-praktycznym z tego zakresu jest bardzo cenny. Podejście komunikacyjne dominujące w dydaktyce językowej zepchnęło bowiem na dalszy plan doskonalenie kompetencji językowej, uwypuklając potrzebę sprawnego porozumiewania się w typowych sytuacjach komunikacyjnych. Doskonalenie kompetencji językowej długo pozostawione było osobom bardziej wtajemniczonym: studentom neofilologii, tłumaczom, użytkownikom języka będącym już na poziomie zaawansowanym. Obecnie, podejście komunikacyjne ewoluje w stronę ujęć interakcyjnych w komunikacji (celem komunikacji obcojęzycznej przestaje być nastawienie na wymięganie informacji, a coraz bardziej uwypuklane jest nastawienie na negocjowanie znaczeń w interakcjach) i ujęć kognitywnych w nauce („dobry uczeń” powinien umiejętnie łączyć wiedzę deklaratywną z procesualną, powinien też w trakcie nauki stawać się świadomym użytkownikiem języka). Zmiany te spowodowały z jednej strony odejście od nastawienia na uczenie się podsystemów języka obcego w izolacji od użycia w dyskursie (znajomość podsystemów nie może składać się na kompetencję językową ucznia, którą można posługiwać się w czynny sposób), a z drugiej strony do lamusa odchodzi także ortodoksyjne ujęcie podejścia komunikacyjnego zasadzającego się na umiejętność radzenia sobie w różnych sytuacjach komunikacyjnych za pomocą wyselekcjonowanych środków językowych. Książka Mieczysława Gajosa wychodzi naprzeciw tym przemianom. Przedstawiony podsystem języka francuskiego nie jest bowiem zwykłym opisem fonetyki z dołączonymi doń ćwiczeniami. Fonetyka jest tu podsystemem języka w użyciu, a na dodatek wyjątkowo operatywnym z punktu widzenia nauczyciela (świadczą o tym świetnie przedstawione zasady programowania kursu fonetyki języka francuskiego) i ucznia (dobór treści i procedury treningu słuchowo-artykulatoryjnego pozwala na indywidualne dostosowanie go do potrzeb ucznia). Z pewnością świadoma refleksja nad funkcjonowaniem języka obcego pozwoli zrozumieć uczniom, że język będący narzędziem komunikacji tworzą ściśle ze sobą powiązane podsystemy, których znajomość decyduje często o jej przebiegu i skuteczności.

Książka składa się z pięciu części. Pierwsza z nich, *Językoznawcze podstawy fonetyki języka francuskiego* (str. 9-30), stanowi doskonale kompendium podstawowej wiedzy na temat podsystemów wokalicznego, spółgłoskowego, podsystemu półspółgłosek i elementów prozodycznych języka francuskiego. Druga część poświęcona jest źródłom problemów w nauce fonetyki (*Trudności i niepowodzenia*

w nauce fonetyki języka obcego, str. 31-40), a trzecia – podstawom planowania i organizowania kursu fonetyki (*Programowanie kursu fonetyki języka obcego*, str. 41-56). Wszystkie wymienione części zwieńczone są wnioskami lub podsumowaniem, w których wyłoniono najistotniejsze elementy, a choć przykłady dotyczą języka francuskiego, poczynione uwagi przekładają się z powodzeniem na nauczanie innych języków obcych. Kolejne rozdziały poświęcone są sposobom rozwijania słuchu fonematycznego oraz kształceniu i doskonaleniu umiejętności artykulacyjnych (część czwarta: *Podstawa fonetyki korektywnej*, str. 57-91) oraz metodologii opracowywania i wykorzystania ćwiczeń fonetycznych na zajęciach z języka obcego (część piąta: *Typologia ćwiczeń fonetycznych*, str. 91-128). Proponowanym ćwiczeniom towarzyszą liczne schematy i sympatyczne rysunki autorstwa Andrzeja Raaba, znakomicie obrazujące artykulacyjne „sztuczki”.

Publikacja ma przede wszystkim wymiar praktyczny, jej celem jest przecież dostarczenie nauczycielom języków obcych (zwłaszcza romanistom) kompendium wiedzy z zakresu fonetyki korektywnej i metodologii opracowywania ćwiczeń fonetycznych. Zwięzłość opisu językoznawczych podstaw fonetyki języka francuskiego oraz stosunkowo krótka charakterystyka metodologii przygotowania kursu fonetyki języka obcego mogą pozostawiać pewien niedosyt (jest to niedosyt wyłącznie ilościowy!). Jednak ze względu na możliwość samodzielnego uzupełnienia i dostosowania proponowanego materiału dydaktycznego do konkretnego odbiorcy, takie ograniczenie treści do niezbędnych informacji teoretycznych oraz wyłonienie najistotniejszych elementów nauczania fonetyki jest bardzo dobrym rozwiązaniem. Przedstawione są wszak kanwa i schematy ćwiczeń, na podstawie których nauczyciele mogą konstruować własne ćwiczenia w zależności od potrzeb uczniów, poziomu zaawansowania kompetencji językowych, założonych celów, wiodącego podręcznika i materiałów dydaktycznych stosowanych w nauce, czy wreszcie form oceniania postępów. Książka zakłada więc elastyczność wyborów jego odbiorcy, co jest cenne tym bardziej, że zawarte w niej propozycje rozwiązań dydaktycznych mogą być stosowane przez różną publiczność: od początkujących (kształcenie mechanizmów wymowy) do zaawansowanych mających jednak pewne problemy związane z właściwą wymową, czy też od dzieci (np. ćwiczenia ze stron 86-89 oparte na procedurze skojarzeniowo-ruchowej) do dorosłych potrzebujących dokładnego opisu działań korekcyjnych. Dotyczy to na przykład procedury analizy fizjologicznej poszczególnych głosek (str. 61-64), w której zaproponowano obrazowanie produkcji głosek od strony fizjologicznej (schemat artykulacji Płatkowa będący klasycznym obrazowaniem dźwięku w nauce fonetyki języka francuskiego) oraz prezentacje od strony akustycznej dokonanych za pomocą wizualizacji pola artykulacyjnego głosek. Nauczyciel sam może zdecydować, która procedura przedstawienia danej głoski jest najbardziej przydatna dla jego ucznia, a znając przedstawione w książce kryteria doboru procedur korekcyjnych może także uzupełnić swój kurs językowy o materiały z innych źródeł (np. powstające aktualnie edukacyjne pro-

gramy komputerowe umożliwiają obserwacje produkcji głosek w dynamicznym obrazowaniu trójwymiarowym¹).

Książka Mieczysława Gajosa jest cenną publikacją z kilku powodów. Po pierwsze jest ona publikacją nowoczesną, której brakowało na rynku wydawniczym, po drugie napisana jest bardzo przejrzysto i rzeczowo, w sposób zrozumiały dla odbiorcy nie tylko wtajemniczonego w metodykę nauczania języka obcego. Po trzecie, publikacja realizuje w doskonałym stylu dwa cele: przybliża w konkretny sposób językoznawczy opis podsystemu fonetycznego, a przede wszystkim stanowi praktyczne kompendium wiedzy i ćwiczeń fonetycznych dostosowanych do potrzeb uczenia się szerokiego kręgu odbiorców. Po czwarte wreszcie, książka otwiera cykl poświęcony podsystemom języka w praktyce glotodydaktycznej, co pozostawia nadzieję, że wreszcie w nauce języków obcych swoje miejsce znajdą ci, którzy znużeni rozproszeniem informacji językoznawczych w metodach komunikacyjnych odnajdą opracowania podnoszące w syntetyczny i konkretny sposób kwestie wiedzy o języku.

Katarzyna Karpińska-Szaj

¹ Mowa tu o rozmaitych programach logopedycznych, jakim jest np. będący w przygotowaniu *Portal edukacyjny polskiej fonetyki stosowanej w zakresie normy i patologii mowy*.